

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ ТА ІНШИХ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

(Preliminary syllabus, Version 1.0)

Fall 2015

КООРДИНАТОРИ:

Анатолій Романюк – доктор політичних наук, професор кафедри політології Львівського національного університету імені Івана Франка, anatoliy.romanyuk@gmail.com

Віталій Литвин – кандидат політичних наук, асистент кафедри політології Львівського національного університету імені Івана Франка, lytvyn.vitaliy@gmail.com

COURSE OVERVIEW

Мета та завдання навчальної дисципліни – розкрити сутність і зміст основних тенденцій розвитку національних політичних інститутів країн Вишеградської групи (ВГ) та інших країн Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) після падіння „Берлінського муру” та напрацювати механізми адекватної порівняльної оцінки національних політичних інститутів.

Завдання курсу:

- з’ясувати особливості переходу від авторитарної моделі до демократії в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ;
- проаналізувати еволюцію основних соціополітичних поділів у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ;
- виявити інституційну та функціональну багатоманітність інституту глави держави в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ;
- розкрити роль та значення інституту парламенту в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ;
- представити концептуальні характеристики уряду, висвітлити багатоманітність та особливість урядових конструкцій у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ;
- проаналізувати багатоманітність виборчих систем та їхній вплив на політичні інститути країн ВГ та інших країн ЦСЄ;
- окреслити основні тенденції формування та трансформації партійних систем країн ВГ та інших країн ЦСЄ;
- дослідити процес зміни місця громадянина в перехідному суспільстві, а також різноманітність форм його активності в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ;
- з’ясувати головні особливості інтеграції країн ВГ та інших країн ЦСЄ до Європейського Союзу.

У результаті вивчення курсу студент повинен:

знати:

- умови та чинники трансформації політичних інститутів в умовах переходу від авторитаризму до демократії на прикладі країн ВГ та інших країн ЦСЄ;
- еволюцію основних етапів демократичного транзиту на прикладі країн ВГ та інших країн ЦСЄ;
- особливості процесу інтеграції країн ВГ та інших країн ЦСЄ до Європейського Союзу.

вміти:

- оперувати поняттями порівняльного аналізу;
- оцінювати відповідність конкретного стану соціально-політичного розвитку країн ВГ та інших країн ЦСЄ головним тенденціям еволюції політичних систем;
- розуміти сутність процесу становлення громадянського суспільства, його структури, ролі громадської думки в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ;
- визначити значення виборів для суспільства і громадянина, оцінити відповідність виборів міжнародним стандартам демократичності виборів;
- розуміти сутність легітимності влади в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ;
- бачити переваги та проблеми в розвитку демократії у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ;
- вміти використовувати інструменти індексного аналізу для вивчення політичних інститутів.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ

Змістовий модуль 1

Тема 1. Політична трансформація країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: умови, чинники та особливості

Еволюція поняття Центрально-Східна Європа. Історичні особливості виникнення держав та державного розвитку країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи. Місце і роль акцій протесту в Польщі, Угорщині, Чехословаччині для формування альтернативних політичних проєктів.

Значення перебудови та гласності для формування опозиційних настроїв та інститутів. Феномен „круглого столу”. Головні моделі переходу від авторитаризму до демократії в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ. Оцінка стану та перспектив досягнення стану консолідованої демократії.

Парламентська/напівпрезидентська форма правління, особливості конституювання в країнах регіону.

Тема 2. Соціополітичні поділи в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи

Специфіка соціального та політичного поділів у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ. Індикатори сформованості соціополітичного поділу. Стадії формування соціополітичних поділів.

Структура змін основних груп населення у післявоєнний період. Особливості еволюції партій лівого спрямування. Чинники політичного протистояння в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ. Місце етнічних меншин у політичному просторі країн ВГ та інших країнах ЦСЄ. Політичний формат протистояння на етнічній основі в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.

Релігійна складова в суспільно-політичних процесах країн ВГ та інших країн ЦСЄ. Особливості партій християнсько-демократичного спрямування. Територіальна складова політичних відносин.

Тема 3. Інститут глави держави у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи

Особливості функціонування монархів як глав держав у країнах ВГ й інших країнах ЦСЄ. Історичний досвід інституту президента в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.

Спільні та особливі вимоги до кандидатів на посаду президента. Способи обрання та терміни перебування президентів на посаді. Обсяги повноважень президентів у системі взаємин: президент – парламент – прем'єр-міністр (уряд). Рівень політичної ваги президента в умовах парламентської та напівпрезидентської форм правління. Феномен когабітації у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ за напівпрезидентської форми правління. Інструменти вимірювання сили президентів.

Тема 4. Порівняльна характеристика парламентів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи

Парламент як інститут представництва. Спільні й особливі вимоги щодо: кандидатів у депутати, імперативного мандату, парламентського імунітету, індемнітету, права на конфіденційну інформацію, винагороду та привілеї. Роль і значення голів парламентів, зіставлення обсягів їхньої компетенції. Позиція керівних органів парламентів. Головні особливості парламентських комітетів і комісій: цілої палати, постійних, тимчасових, спільних у випадку двопалатних парламентів. Аналіз партійних фракцій у діяльності парламентів країн ВГ та інших країн ЦСЄ.

Засади формування та повноваження верхніх палат у двопалатних парламентах країн ВГ та інших країн ЦСЄ. Особливості симетричної та асиметричної конструкцій двопалатних парламентів.

Характеристика законодавчої і контрольної функцій парламентів. Феномен вотуму недовіри та довіри. Роль запитань та інтерпеляцій. Поняття парламентської опозиції, її індикатори та функції. Особливості конструкцій парламентської опозиції в умовах: однопартійного уряду більшості, коаліційного уряду більшості, однопартійного уряду меншості та коаліційного уряду меншості в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.

Змістовий модуль 2

Тема 5. Порівняльна характеристика урядів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи

Посада глави уряду за парламентської та напівпрезидентської форм правління у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ. Чинники, які визначають обсяг повноважень/сили прем'єр-міністра. Тенденції й особливості зміни статусу прем'єр-міністрів у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.

Основні підходи щодо сутності поняття кабінет у європейських країнах. Структура кабінетів. Особливості технічних та партійних кабінетів у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ. Взаємозв'язок кабінету та парламенту. Специфіка позиції урядового кабінету в умовах напівпрезидентської та парламентської форм правління. Типологія кабінетів на підставі кількості політичних партій та рівня підтримки у парламенті. Різноманітність конструкцій коаліційних урядів. Чинники, які зумовлюють формування та діяльність урядів меншості у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.

Стадії формування урядів. Роль глави держави в процесі формування кабінету. Поняття урядової стабільності та її індикатори. Вимір ефективності урядової діяльності у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.

Тема 6. Вибори та виборчі системи в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи

Еволюція виборів і виборчих систем у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ в процесі демократичного транзиту. Відповідність досвіду проведення виборчих кампаній чинним міжнародним стандартам демократичності виборів.

Головні процедури виборчої кампанії і їх значення в забезпеченні демократичності виборів. Оцінка політичних наслідків виборчих систем у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ. Визначення рівня пропорційності або диспропорційності виборчих систем у регіоні. Чинники, які сприяють зменшенню рівня диспропорційності виборчої системи в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.

Тема 7. Місце партій і партійних систем у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи

Історичні особливості розвитку політичних партій у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ. Значення партій країн Західної Європи задля формування політичних партій у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ. Значення опозиційних рухів для становлення нових політичних партій.

Феномен урядової партії за умов парламентської та напівпрезидентської форм правління. Дихотомія „урядова – опозиційна партія” в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.

Засади внутрішньопартійної демократії, їх екстраполяція на демократичну функцію політичної партії у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ. Значення системи партійного фінансування для внутрішньопартійної демократії.

Поняття партійної системи. Типології партійних систем, їх відображення на підставі аналізу емпіричного досвіду партій країн ВГ та інших країн ЦСЄ. Трансформація показників індексів ефективної кількості політичних партій, двопартійності, мінливості, а також класового голосування.

Головні тенденції змін у характеристиці лівих, центристських та правих політичних партій. Ідеологічне позиціонування партій та партійних систем країн ВГ та інших країн ЦСЄ.

Тема 8. Процес європейської інтеграції країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи

Історичні чинники та передумови інтеграції країн ВГ та інших країн ЦСЄ до спільного європейського простору. Позиція Європейського Союзу стосовно інтеграції у нього країн ВГ та інших країн ЦСЄ. Критерії вступу країн ВГ та інших країн ЦСЄ до Європейського Союзу. Інституційні форми регіональної співпраці країн ВГ та інших країн ЦСЄ. Значення фондів у процесі інтеграції. Суспільні очікування. Вступ країн ВГ та інших країн ЦСЄ до НАТО та значення для поширення співпраці з Європейським Союзом. Особливості розширення ЄС у 2004 та 2007 рр.

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Політична трансформація країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: умови, чинники, особливості	4
2	Унітарний та федеративний устрій країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи	4
3	Інститут глави держави у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи	4
4	Порівняльна характеристика парламентів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи	4
5	Порівняльна характеристика урядів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи	4
6	Особливості формування і трансформації політичних еліт країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи	4
7	Особливості формування та трансформації парламентської опозиції в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи	4
8	Розвиток місцевої демократії у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи	4
9	Становлення і розвиток громадянського суспільства в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи	4
	Разом	36

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Політична трансформація країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: умови, чинники, особливості	2
2	Соціополітичні поділи в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи	2
3	Інститут глави держави у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи	2
4	Порівняльна характеристика парламентів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи	2
5	Порівняльна характеристика урядів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи	2
6	Виборчі системи країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи	2
7	Місце політичних партій та партійних систем у політичних системах країн Вишеградської групи й інших країн Центрально-Східної Європи	2
8	Участь громадян у політичному житті країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи	2
9	Процес європейської інтеграції країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи	2
	Разом	18

Тема 1

Політична трансформація країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: умови, чинники, особливості

1. Інституційні особливості конструкції „народної демократії” в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.
2. Зміни співвідношення політичних сил у ЦСЄ під час падіння „Берлінського муру”.
3. Внутрішньополітичні чинники трансформації країн ВГ та інших країн ЦСЄ.
4. Зовнішньополітичні чинники трансформації країн ВГ та інших країн ЦСЄ.

Теми рефератів:

- „Круглий стіл” у Польщі 1989 р. як модель демократичного переходу.
- Вацлав Гавел та його роль у демократизації країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.

Самостійна робота:

- „Доктрина Брежнєва” та її вплив на консервацію політичних режимів країн „народної демократії”.
- Роль народних фронтів у боротьбі за повалення авторитарних режимів.

Основні категорії: порівняльна трансформація, політичний інститут, політична система, народний фронт, установчі збори.

Список обов’язкової, рекомендованої та додаткової літератури:

1. *Бокало Н.* Проблеми і перспективи демократизації в країнах Центрально-Східної Європи (на прикладі країн Вишеградської групи) / Н. Бокало, С. Трохимчук. – Львів, 2000. – 68 с.
2. *Брусиловська О.* Посткомуністична Східна Європа : зовнішні впливи, внутрішні зміни / О. Брусиловська. – Одеса : Астропринт, 2007. – 352 с.
3. *Бурдяк В.* Трансформація постсоціалістичних країн : уніфікація чи розширення варіацій демократичного поступу? / В. Бурдяк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Політологія, соціологія, філософія. – Вип.12. – Ужгород : Видавництво УжНУ „Говерла”, 2009. – С. 201–206.
4. *Долженков О.* Посткомуністичні трансформації в країнах Центрально-Східної Європи та СНД : порівняльний аналіз / О. Долженков // Нова політика. – 2000. – № 5. – С. 12–16.
5. *Зашкільняк Л.* Історія Центрально-Східної Європи / Л. Зашкільняк. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. – 660 с.
6. *Каганов Ю.* Центрально-Східна Європа як історичний регіон [Електронний ресурс] / Ю. Каганов. – Режим доступу до запропонованої наукової інформації : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npifznu/2005_19/19kaganov.pdf
7. *Кіш Є.* Центральна Європа як складова Європейського Союзу / Є. Кіш // Carpatica – Карпатика : Ужгородський національний університет, НДІ карпатознавства. – Вип. 35 : Європейські цінності та конфесійно-національна ідентичність населення Українських Карпат. – Ужгород, 2006. – С. 65–73.
8. *Романюк О.* Суспільно-політичні трансформації в новоутворених посткомуністичних країнах : спроба системного аналізу / О. Романюк // Людина і політика. – 2003. – № 5. – С. 3–11.
9. *Шведа Ю.* Соціальні зміни як чинник трансформації партійних систем країн Центрально-Східної Європи / Ю. Шведа // Вісник Львівського університету : Серія „Філософські науки”. – 2005. – Вип. 8. – С. 222–229.
10. *Antoszewski A.* Systemy polityczne Europy Środkowej i Wschodniej : Perspektywa porównawcza / Andrzej Antoszewski. – Wrocław, 2006. – 288 s.
11. *Mołdawa J.* Systemy rządów : dylematy konstytucyjnej regulacji i praktycznej funkcjonalności / Tadeusz Mołdawa, Jarosław Szymanek. – Warszawa : ELIPSA, 2007. – 212 s.

Соціополітичні поділи в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи

1. Соціально-економічна основа соціополітичного поділу.
2. Етномовна основа соціополітичного поділу в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
3. Інші основи соціополітичних поділів у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.

Теми рефератів:

- Проблема угорської меншини в країнах Центрально-Східної Європи.
- Російська меншина в Латвії та Естонії.

Самостійна робота:

- Місце і роль церкви в трансформаційних процесах країн ЦСЄ.
- Конструкція „старої” та „нової” політики і її коректність щодо країн ЦСЄ.

Основні категорії: соціополітичний поділ, клас, соціальна група, „нова” політика, національна меншина.

Список обов’язкової, рекомендованої та додаткової літератури:

1. *Брусиловська О.* Посткомуністична Східна Європа : зовнішні впливи, внутрішні зміни / О. Брусиловська. – Одеса : Астропринт, 2007. – 352 с.
2. *Сліпецька Ю.* Демократичний транзит та його вплив на особливості соціополітичних розмежувань в посткомуністичних країнах ЦСЄ / Ю. Сліпецька // *Rozwój polityczny państw Europy Środkowej i Wschodniej.* – Wyższa Szkoła Gospodarki Krajowej w Kutnie. – Kutno, 2012. – S. 267–278.
3. *Стативка А.* Деякі фактори формування політичної еліти в країнах Центральної та Східної Європи / А. Стативка // *Політичний менеджмент : Спеціальний випуск.* – 2007. – С. 16–23.
4. *Стойко О.* Децентралізація в країнах Східної Європи / О. Стойко // *Держава і право : Збірник наукових праць : Юридичні та політичні науки.* – К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. – Вип. 30. – С. 755–760.
5. *Antoszewski A.* Systemy polityczne współczesnej Europy / Andrzej Antoszewski, Ryszard Herbut. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006. – S. 11–32.
6. *Evans G.* Explaining the formation of electoral cleavages in post-communist democracies / Geoffrey Evans, Stephen Whitefield // *Klingemann H.-D. Elections in Central and Eastern Europe : The First Wave / Hans-Dieter Klingemann, Ekkehard Mochman, Kenneth Newton.* – Berlin : Sigma, 2000. – P. 36–70.
7. *Gijsberts M.* Class cleavages in party preferences in the new democracies in Eastern Europe : a comparison with western democracies / M. Gijsberts, P. Nieuwbeerta // *European Societies.* – 2000. – Vol. 2. – No. 4. – P. 397–430.

8. *Innes A.* Party competition in Postcommunist Europe : the Great Electoral Lottery / Abby Innes // *Comparative Politics*. – 2002. – Vol. 35. – No. 1. – P. 85–105.
9. *Klingemann H.-D.* Post-autocratic party systems and the regime cleavage in new democracies / Hans-Dieter Klingemann // *Van Beek U.* Democracy under Construction : Patterns from Four Continents / U.J. van Beek. – Bloomfield Hills : Barbara Budrich Publishers, 2005. – P. 95–135.
10. *Whitefield S.* Political cleavages in post-communist politics / Stephen Whitefield // *Annual Review of Political Science*. – 2002. – Vol. 5. – P. 181–200.

Тема 3

Інститут глави держави у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи

1. Історичні особливості статусу глави держави в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.
2. Статус президента в парламентських республіках країн ВГ та інших країн ЦСЄ.
3. Статус президента в напівпрезидентських республіках країн ВГ та інших країн ЦСЄ.

Теми рефератів:

- Досвід імпічменту глави держави в Литві та Румунії.
- Чинник президенціалізації та її особливості в країнах Центрально-Східної Європи.

Самостійна робота:

- Напівпрезидентська форма правління та загрози авторитаризму.
- Інструменти вимірювання сили президентів у країнах ЦСЄ.

Основні категорії: парламентська форма правління, напівпрезидентська/змішана форма правління, глава держави, президент.

Список обов'язкової, рекомендованої та додаткової літератури:

1. *Зашкільняк Л.* Історія Центрально-Східної Європи / Л. Зашкільняк. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. – 660 с.
2. *Зеленько Г.* Контексти політичного лідерства на постсоціалістичному просторі / Г. Зеленько // *Політичний менеджмент*. – 2006. – С. 136–146.
3. *Зеленько Г.* Політичне лідерство в країнах Центрально-Східної Європи : дилема раціональності і легітимності / Г. Зеленько // *Політичний менеджмент* : Спеціальний випуск. – 2007. – С. 97–107.
4. *Литвин В.* Напівпрезидентська система в країнах Центральної Європи : детермінанти дефініювання / В. Литвин // *Rozwój polityczny państw Europy Środkowej I Wschodniej*. – Wyższa Szkoła Gospodarki Krajowej w Kutnie. – Kutno, 2012. – S. 207–224.

5. *Литвин В.* Подвійна виконавча влада : теорія та практика європейського півпрезиденталізму / В. Литвин // Освіта регіону : політологія, психологія, комунікації. – 2009. – № 3. – С. 25–33.
6. *Литвин В.* Теорія та практика когабітації в напівпрезидентських системах Європи / В. Литвин // Освіта регіону : політологія, психологія, комунікації. – 2011. – № 4. – С. 140–149.
7. *Стативка А.* Деякі фактори формування політичної еліти в країнах Центральної та Східної Європи / А. Стативка // Політичний менеджмент : Спеціальний випуск. – 2007. – С. 16–23.
8. *Федорчак Т.* Політична трансформація Чеської Республіки : внутрішні та зовнішні виміри / Т. Федорчак. – Івано-Франківськ : Вид-во Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, 2012. – С. 315–346.
9. *Frye T.* A politics of Institutional Choice : Post-Communist Presidencies / Timothy Frye // Comparative political studies. – 1997. – Vol. 30. – No. 5. – P. 523–552.
10. *Köker P.* Presidential Activism in Central and Eastern Europe (CEE) : A statistical analysis of the use of presidential vetoes in the CEE EU member states, 1990–2010 / Philipp Köker // Paper prepared for presentation at the 63rd Political Studies Association Annual International Conference, 25–27 March 2013, Cardiff. – 22 p.
11. *Shugart M.* Presidents and Assemblies : Constitutional Design and Electoral Dynamics / Matthew Soberg Shugart, John M. Carey. – Cambridge, 1992. – P. 148–166.
12. *Siaroff A.* Comparative presidencies : the inadequacy of the presidential, semi-presidential and parliamentary distinction / Alan Siaroff // European Journal of Political Research. – 2003. – Vol. 42. – P. 287–312.

Тема 4

Порівняльна характеристика парламентів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи

1. Історичні особливості парламентаризму в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.
2. Однопалатні парламенти в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.
3. Двопалатні парламенти в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.

Теми рефератів:

- Особливості функціонування парламентів у країнах „народної демократії”.
- Роль парламентів країн Центрально-Східної Європи в політичній/демократичній трансформації.

Самостійна робота:

- Місце і роль партійних фракцій у парламентах країн Центрально-Східної Європи.
- Парламентська мінливість у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ: тенденції, виклики.

Основні категорії: парламент, фракція, коаліція, палата, парламентський комітет.

Список обов'язкової, рекомендованої та додаткової літератури:

1. *Панчак-Бялоблоцка Н.* Політична структуризація парламентів у країнах Центральної Європи на рівні постійних комітетів / Н. Панчак-Бялоблоцка // Науковий часопис : Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. – Київ, 2010. – Вип. 4. – С. 175–184.
2. *Панчак-Бялоблоцка Н.* Особливості бікамералізму в Центральній і Східній Європі : порівняльний аналіз повноважень і функцій верхніх палат / Н. Панчак-Бялоблоцка // Освіта регіону : Політологія. Психологія. Комунікація. – 2010. – № 4. – С. 177–188.
3. *Панчак-Бялоблоцка Н.* Особливості формування та складу верхніх палат у парламентах країн Центральної та Східної Європи / Н. Панчак-Бялоблоцка // Львівська політехніка : Українська національна ідея : реалії та перспективи розвитку. – 2011. – Вип. 23. – С. 149–158.
4. *Панчак-Бялоблоцка Н.* Парламентська мінливість і стабільність партійних систем у Центральній Європі : досвід Вишеградської четвірки / Н. Панчак-Бялоблоцка // Політологічні та соціологічні студії : Т.10 : Виборчі процеси в Україні та постсоціалістичних країнах : Збірник наукових праць. – Чернівці : Букрек, 2011. – С. 98–120.
5. *Agh A.* Political Harmonization in the East Central European Parliaments : Committees as Central Sites of Policy-making / Attila Agh // Longley L. Working Papers on Comparative Legislative Studies II : The Changing Roles of Parliamentary Committees / Lawrence Longley, Attila Agh. – Appleton, WI : Research Committee of Legislative Specialists, IPSA, 1997. – P. 89–105.
6. *Crowther W.* The Institutionalization of the Romanian Parliament : a Case Study of the State-Building Process in Eastern Europe / William Crowther, Steven Roper // Southeastern Political Review. – 1998. – Vol. 26. – No. 2. – P. 401–426.
7. *Francis W.* Legislative Committee Systems, Optimal Committee Size, and the Costs of Decision Making / Wayne Francis // Journal of Politics. – 1982. – Vol. 44. – P. 822–837.
8. *Goetz K.* Government, Parliament and Lawmaking in Poland / Klaus Goetz, Radoslaw Zubek // The Journal of Legislative Studies. – 2007. – Vo. 13. – No. 4. – P. 517–538.
9. *Ilonszki G.* Towards Functional Clarification and Activity of Parliamentary Committees in Hungary / Gabriella Ilonszki // Olson D. Committees in Post-communist Democratic Parliaments : Comparative Institutionalization / David Olson, William Crowther. – Columbus : Ohio State University Press, 2002. – P. 21–43.
10. *Malova D.* The Position and the Roles of Committees in the Legislative Process of the National Council of the Slovak Republic / Darina Malova // Longley L. Working Papers on Comparative Legislative Studies II : The Changing Roles of Parliamentary Committees / Lawrence Longley, Attila Agh. – Appleton, WI : Research Committee of Legislative Specialists, IPSA, 1997. – P. 307–323.
11. *Olson D.* The Committee System of the Polish Parliament : Institutional Development Since 1989 / David Olson // Longley L. Working Papers on Comparative Legislative Studies II : The Changing Roles of Parliamentary Committees / Lawrence Longley, Attila Agh. – Appleton, WI : Research Committee of Legislative Specialists, IPSA,

1997. – P. 275–287.

12. *Paterson S. Fundamentals of Institutional Design : The Functions and Powers of Parliamentary Second Chambers / Samuel Charles Patterson, Anthony Mughan // The Journal of Legislative Studies. – 2001. – Vol. 7. – No. 1. – P. 39–60.*

Тема 5

Порівняльна характеристика урядів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи

1. Технократичні та напівтехнократичні уряди в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.
2. Моделі коаліційних урядів в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.
3. Стабільність і ефективність діяльності урядів у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.

Теми рефератів:

- Особливість ролі та місця урядів у країнах „народної демократії”.
- Поняття урядової партії та особливості її виявів у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.

Самостійна робота:

- Місцеве самоврядування та його роль у політичному житті країн ВГ та інших країн ЦСЄ.
- Взаємовідносини урядів і національних парламентів країн ВГ та інших країн ЦСЄ.
- Уряди меншості країн ВГ та інших країн ЦСЄ.

Основні категорії: уряд, урядовий кабінет, вотум довіри/недовіри, кабінет міністрів, урядова коаліція, стабільність урядів.

Список обов’язкової, рекомендованої та додаткової літератури:

1. *Зеленько Г. Коаліція чи пактування : моделі взаємодії політичних еліт на постсоціалістичному просторі / Г. Зеленько // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй : Збірник : Т.2. – К. : ТОВ УВПК „ЕксОб”, 2006. – С. 253–267.*
2. *Лендъел М. Передумови та особливості децентралізації влади у Центральній та Східній Європі / М. Лендъел // Політичний менеджмент : Спеціальний випуск. – 2007. – С. 167–178.*
3. *Лендъел М. Місцева демократія у країнах Центральної і Східної Європи : Монографія / М. Лендъел. – Ужгород : Мистецька лінія, 2011. – 688 с.*
4. *Литвин В. Подвійна виконавча влада : теорія та практика європейського півпрезиденталізму / В. Литвин // Освіта регіону : політологія, психологія, комунікації. – 2009. – № 3. – С. 25–33.*
5. *Литвин В. Урядова стабільність крізь призму партійних детермінант країн Центральної Європи / В. Литвин // Науковий вісник Ужгородського університету.*

Серія : Політологія, соціологія, філософія. – Вип.13. – Ужгород : Видавництво УжНУ „Говерла”, 2009. – С. 110–118.

6. *Стойко О.* Децентралізація в країнах Східної Європи / О. Стойко // *Держава і право : Збірник наукових праць : Юридичні та політичні науки.* – К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. – Вип. 30. – С. 755–760.
7. *Baylis T.* Embattled Executives : Prime Ministerial Weakness in East Central Europe / Thomas A. Baylis // *Communist and Post-Communist Studies.* – 2007. – Vol. 40. – No. 1. – P. 81–106.
8. *Conrad C.* Measuring government duration and stability in Central Eastern European democracies / Courtenay Conrad, Sona Golder // *European Journal of Political Research.* – 2010. – Vol. 49. – No. 1. – P. 119–150.
9. *Goetz K.* Governmentalizing central executives in post-communist Europe / Klaus Goetz, Hellmut Wollmann // *Journal of European Public Policy.* – 2001. – Vol. 8. – No. 6. – P. 864–887.
10. *Goetz K.* The Solitary Center : The Core Executive in Central and Eastern Europe / Klaus H. Goetz, Helen Z. Margetts // *Governance.* – 1999. – Vol. 12. – No. 4. – P. 425–453.
11. *Lippert B.* Europeanization of CEE executives : EU membership negotiations as a shaping power / Barbara Lippert, Gaby Umbach, Wolfgang Wessels // *Journal of European Public Policy.* – 2001. – Vol. 8. – No. 6. – P. 980–1012.
12. *Muller-Rommel F.* Party Government in Central European Democracies : A Data Collection (1990–2003) / Ferdinand Muller-Rommel, Katja Fettelschloss, Philipp Harfst // *European Journal of Political Research.* – 2004. – Vol. 43. – P. 869–893.

Тема 6

Виборчі системи країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи

1. Установчі парламенти та їх значення для політичної трансформації країн ВГ та інших країн ЦСЄ.
2. Основні різновиди виборчих систем у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.
3. Особливості виборчих кампаній у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.

Теми рефератів:

- Адміністративний ресурс і його місце у виборчих процесах країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.
- Особливість виборів на місцевому рівні у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.

Самостійна робота:

- Вибори до Європейського парламенту в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.
- Роль і значення референдумів у політичному житті країн ВГ та інших країн ЦСЄ.

Основні категорії: вибори, виборчі системи, пропорційна, мажоритарна і змішана виборчі системи, виборча кампанія.

Список обов'язкової, рекомендованої та додаткової літератури:

1. *Примуш М.* Демократія і політичні партії Центральної та Східної Європи / М. Примуш. – Донецьк : ДонНУ, 2002. – 176 с.
2. Страны Центрально-Восточной Европы во второй половине XX века : Том 3. „Трансформации 90-х годов” / А. Некипелова, С. Глинкина]. – М. : Наука, 2002. – 777 с.
3. Центральноевропейские страны на рубеже XX-XXI вв. Аспекты общественно-политического развития. Историко-политологический справочник / Юрий Новопашин. – М. : Новый хронограф, 2003. – 256 с.
4. *Юрійчук Є.* Виборчі процеси в постсоціалістичних державах : шляхи демократизації [Електронний ресурс] / Є. Юрійчук // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2006. – № 4 (6). – Режим доступу до запропонованої інформації : http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2006_4/visnyk_st_26.pdf
5. *Benoit K.* Institutional Change and Persistence : The Evolution of Poland's Electoral System, 1989–2001 / Kenneth Benoit, Jacqueline Hayden // *Journal of Politics*. – 2004. – Vol. 66. – No. 2. – P. 396–427.
6. *Benoit K.* Institutional Choice in New Democracies : Bargaining over Hungary's 1989 Electoral Law / Kenneth Benoit, John W. Schiemann // *Journal of Theoretical Politics*. – 2001. – Vol. 13. – No. 2. – P. 153–182.
7. *Birch S.* Embodying democracy : electoral system design in post-Communist Europe / Sarah Birch. – Palgrave Macmillan, 2002. – 241 p.
8. *Bormann N.* Democratic Electoral Systems around the World, 1946–2011 / Nils-Christian Bormann, Matt Golder // *Electoral Studies*. – 2013. – Vol. 32. – P. 360–369.
9. *Kopecký P.* The Czech Republic : Entrenching Proportional Representation / Petr Kopecký // Colomer J. *Handbook of Electoral System Choice* / Josep Colomer. – Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2004. – P. 347–358.
10. *Porumbăcean C.* The Uninominal Vote and Its Effects on The Romanian Electoral System / Claudiu Porumbăcean // *Societate și Politică*. – 2011. – Vol. 5. – No. 9. – P. 54–67.
11. *Powell E.* Revisiting Electoral Volatility in Post-Communist Countries : New Data, New Results, and New Approaches / Eleanor Neff Powell, Joshua A. Tucker // *British Journal of Political Science*. – 2013. – Vol. 1. – P. 1–25.
12. *Renwick A.* Modelling Multiple Goals : Electoral System Preferences in Hungary in 1989 / Alan Renwick // *Europe-Asia Studies*. – 2005. – Vol. 57. – No. 7. – P. 995–1019.
13. *Shugart M.* Mixed-Member Electoral Systems : A Definition and Typology / Matthew Soberg Shugart, Martin P. Wattenberg // *Shugart M. Mixed-Member Electoral Systems : The Best of Both Worlds?* / Matthew Soberg Shugart, Martin P. Wattenberg. – Oxford : Oxford University Press, 2003. – P. 9–24.
14. *Sikk A.* How unstable? Volatility and the genuinely new parties in Eastern Europe / Allan Sikk // *European Journal of Political Research*. – 2005. – Vol. 44. – P. 391–412.

**Місце політичних партій та партійних систем у політичних системах країн
Вишеградської групи й інших країн Центрально-Східної Європи**

1. Особливість інституту політичної партії в перехідних суспільствах.
2. Специфіка трансформації правлячих комуністичних партій у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.
3. Сучасний стан партійних систем у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.

Теми рефератів:

- Партії „нової” політики і їх місце в партійних системах країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.
- Особливості організаційної побудови та внутрішньопартійної демократії партій країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.

Самостійна робота:

- Еволюція правової бази політичних партій країн ВГ та інших країн ЦСЄ.
- Поняття члена партії, партійного симпатика і лідера в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.

Основні категорії: партія, партійна система, парламентська партія, урядова і опозиційна партія, ефективна кількість партій.

Список обов’язкової, рекомендованої та додаткової літератури:

1. *Литвин В.* Популістські партії у структурі модерних партійних систем країн Центральної Європи : порівняльний аналіз / Віталій Литвин // Освіта регіону : політологія, психологія, комунікації. – 2012. – № 2. – С. 69–77.
2. *Нікогосян О.* Тенденції розвитку політичних партій у посткомуністичних країнах / О. Нікогосян // Віче. – 2008. – № 2. – С. 8–9.
3. *Примуш М.* Демократія і політичні партії Центральної та Східної Європи / М. Примуш. – Донецьк : ДонНУ, 2002. – 176 с.
4. *Прокоп’єв О.* Чинники електорального успіху партій-наступниць у поставторитарних суспільствах Центральної та Східної Європи / Олексій Прокоп’єв // Магістеріум. – 2002. – Вип. 10. – Політичні студії. – С. 29–42.
5. *Шведа Ю.* Соціальні зміни як чинник трансформації партійних систем країн Центрально-Східної Європи / Ю. Шведа // Вісник Львівського університету : Серія „Філософські науки”. – 2005. – Вип. 8. – С. 222–229.
6. *Марушяк Ю.* Система политических партий в Словакии и ее развитие в контексте изменений политического дискурса в стране после 1989 г. / Ю. Марушяк // Партійна система сучасної України : еволюція, тенденції та перспективи розвитку : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – 24–25 листопада 2011 р. – К. : ІПіЕНД, 2012. – С. 19–45.

7. *Bakke E.* Patterns of Stability : Party Competition and Strategy in Central Europe since 1989 / Elisabeth Bakke, Nick Sitter // Party Politics. – 2005. – Vol. 11. – No. 2. – P. 243–263.
8. *Bialoblocki K.* Partie panstw Europe Srodkowej o wartosciach postmaterialstycznych : zasady teoretyczno-metodologicznej i empirycznej analizy porownawczej / Krzysztof Bialoblocki // Transformacje ustrojowe w Europie Srodkowej i Wschodniej / Praca zbiorowa pod red. Zbigniewa Bialoblockiego i Anatoliya Romanyuka. – Kutno, 2012. – S. 103–130.
9. *Dawisha K.* Political Learning in Post-Communist Elections / Karen Dawisha, Stephen Deets // East European Politics and Societies. – 2006. – Vol. 20. – No. 4. – P. 691–728.
10. *Evans G.* Economic ideology and political success : communist-successor parties in the Czech Republic, Slovakia and Hungary compared / Geoffrey Evans, Stephen Whitefield // Party Politics. – 1995. – Vol. 1. – No. 4. – P. 565–578.
11. *Hloušek V.* Origin, Ideology and Transformation of Political Parties : East-Central and Western Europe Compared / Vít Hloušek, Lubomír Kopeček. – Ashgate Publishing, Ltd., 2010. – 263 p.
12. *Innes A.* Party Competition in Postcommunist Europe, The Great Electoral Lottery / Abby Innes // Comparative Politics. – 2002. – Vol. 35. – No. 1. – P. 85–105.
13. *Lewis P.* Party Development and Democratic Change in Post-Communist Europe : The First Decade / Paul G. Lewis. – London : Frank Cass, 2001. – 223 p.
14. *Lewis P.* Party Systems in Post-communist Central Europe: Patterns of Stability and Consolidation / Paul Lewis // Democratization. – 2006. – Vol. 13. – No. 4. – P. 562–583.
15. *Riishøj S.* Development of Parties and Party Systems in Central Europe, 1989–2007 / Søren Riishøj // Politologiske Skrifter. – 2007. – Vol. 19. – 63 p.
16. *Sikk A.* How unstable? Volatility and the genuinely new parties in Eastern Europe / Allan Sikk // European Journal of Political Research. – 2005. – Vol. 44. – P. 391–412.
17. *Spirova M.* Political Parties in Post-communist Societies : Formation, Persistence and Change / Maria Spirova. – Basingstoke : Palgrave, 2007. – 220 p.
18. *Tavits M.* The Development of Stable Party Support : Electoral Dynamics in Post-Communist Europe / Margit Tavits // American Journal of Political Science. – 2005. – Vol. 49. – No. 2. – P. 283–298.
19. *Van Biezen I.* On the theory and practice of party formation and adaptation in new democracies / Ingrid Van Biezen // European Journal of Political Research. – 2005. – Vol. 44. – No. 1. – P. 147–174.
20. *Zielinski J.* Translating social cleavages into party systems : The significance of new democracies / Jakub Zielinski // World Politics. – 2002. – Vol. 54. – P. 184–211.

Тема 8

Участь громадян у політичному житті країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи

1. Сутність і різновиди груп інтересів у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.
2. Моделі політичної участі в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.
3. Особливості застосування референдумів у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.

Теми рефератів:

- Структура громадського сектору в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
- Межі громадянського суспільства в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи і його еволюція.

Самостійна робота:

- Правові засади функціонування громадянського суспільства в країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.
- Соціальний капітал у країнах ВГ та інших країнах ЦСЄ.

Основні категорії: громадянин, громадянське суспільство, громадська організація, соціальний капітал.

Список обов'язкової, рекомендованої та додаткової літератури:

1. *Зеленько Г.* Політична „матриця” громадянського суспільства : Досвід країн Вишеградської групи та України / Г. Зеленько. – К. : Знання України, 2007. – 336 с.
2. *Лендъел М.* Місцева демократія у країнах Центральної і Східної Європи : Монографія / М. Лендъел. – Ужгород : Мистецька лінія, 2011. – 688 с.
3. *Стойко О.* Децентралізація в країнах Східної Європи / О. Стойко // Держава і право : Збірник наукових праць : Юридичні та політичні науки. – К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. – Вип. 30. – С. 755–760.
4. Страны Центрально-Восточной Европы во второй половине XX века : Том 3. „Трансформации 90-х годов” / А. Некипелова, С. Глинкина]. – М., 2002. – 777 с.
5. *Федорчак Т.* Політична трансформація Чеської Республіки : внутрішні та зовнішні виміри / Т. Федорчак. – Івано-Франківськ : Вид-во Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, 2012. – 543 с.

Тема 9

Процес європейської інтеграції країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи

1. Критерії щодо країн-претендентів ВГ та інших країн ЦСЄ до вступу в ЄС.
2. Особливості розширення ЄС у 2004 р.
3. Особливості розширення ЄС у 2007 р.

Теми рефератів:

- Особливості входження в НАТО та членства в ньому країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.

- Різновиди регіональної співпраці країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.

Самостійна робота:

- Економічна допомога „новим” членам ЄС.
- Представництво країн ВГ та інших країн ЦСЄ у керівних структурах ЄС.

Основні категорії: інтеграція, Європейський Союз, НАТО, Вишеградський фонд.

Список обов’язкової, рекомендованої та додаткової літератури:

1. *Бурдяк В.* Політична культура країн Європи в контексті інтеграційних процесів / В. Бурдяк. – Чернівці : Рута, 2004. – 328 с.
2. *Європеїзація Центральної та Східної Європи /* упор. Франк Шіммельфенніг, Ульріх Зедельмаєр ; пер. Олексія Сидорчука, Михайла Смутка, Юліана Романишина. – К. : Юніверс, 2010. – 284 с.
3. *Кіш Є.* Центральна Європа як складова Європейського Союзу / Є. Кіш // *Carpatica – Карпатика* : Ужгородський національний університет, НДІ карпатознавства. – Вип. 35 : Європейські цінності та конфесійно-національна ідентичність населення Українських Карпат. – Ужгород, 2006. – С. 65–73.
4. *Страны Центрально-Восточной Европы во второй половине XX века : Том 3. „Трансформации 90-х годов” /* А. Некипелова, С. Глинкина. – М., 2002. – 777 с.
5. *Федорчак Т.* Політична трансформація Чеської Республіки : внутрішні та зовнішні виміри / Т. Федорчак. – Івано-Франківськ : Вид-во Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, 2012. – 543 с.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Визначення політичного простору країн Центрально-Східної Європи.
2. Історико-політичні особливості розвитку країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи до 1989 р.
3. Специфіка процесів лібералізації та демократизації в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
4. Особливості переходу від авторитарної конструкції „народної демократії” до консолідованої демократії в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
5. Методики оцінювання рівня демократії в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
6. Особливість парламентської форми правління в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
7. Особливість напівпрезидентської форми правління в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
8. Відмінності парламентської та напівпрезидентської форми правління в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.

9. Феномен соціополітичного поділу в країнах Вишеградської групи й інших країнах Центрально-Східної Європи.
10. Соціально-економічні особливості країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.
11. Лівो-правий ідеологічний спектр у контексті соціально-економічної складової соціополітичних поділів у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
12. Динаміка етногрупових змін у країнах Балтії.
13. Особливість етнополітичних проблем країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.
14. Класифікація країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи на підставі аналізу етно-політичних проблем.
15. Особливість дії релігійного чинника в політичному житті країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.
16. Конфесійна класифікація країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи, її політичні наслідки.
17. Територіальний чинник соціополітичних поділів у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східній Європі.
18. Статус глави держави в парламентських країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східній Європі.
19. Статус президента в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східній Європі з напівпрезидентською формою правління.
20. Інструменти вимірювання сили президентів у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
21. Відповідальність президентів у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
22. Вимоги до кандидатів у президенти в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
23. Особливості дострокового припинення повноважень глави держави у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
24. Історія розвитку парламентаризму в країнах Вишеградської групи й інших країнах Центрально-Східної Європи.
25. Головування й управління парламентами в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
26. Роль і значення нижніх палат/однопалатних парламентів у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
27. Особливості бікамералізму в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
28. Комітети парламентів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.
29. Законодавча функція парламентів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.
30. Оцінювання мінливості парламентів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.

31. Участь жінок у національних парламентах країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.
32. Позиція глави уряду в країнах Вишеградської групи й інших країнах Центрально-Східної Європи.
33. Детермінанти формування урядів у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
34. Вотум інвеститури/довіри та його роль у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
35. Особливості відповідальності урядів у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
36. Вотум недовіри та його роль у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
37. Типологія урядів у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
38. Технократичні та напівтехнократичні уряди країн Центрально-Східної Європи.
39. Партійні уряди більшості в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
40. Партійні уряди меншості в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
41. Оцінка стабільності урядів країн Вишеградської групи й інших країн Центрально-Східної Європи.
42. Оцінка ефективності діяльності урядів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.
43. Еволюція виборчих систем країн Вишеградської групи й інших країн Центрально-Східної Європи.
44. Парламентські виборчі системи у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
45. Установчі вибори в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи і їхнє значення під час трансформування політичних систем.
46. Досвід застосування пропорційної виборчої системи в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
47. Різновиди пропорційної виборчої системи в країнах Вишеградської групи й інших країнах Центрально-Східної Європи.
48. Досвід застосування змішаної виборчої системи в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
49. Різновиди змішаної виборчої системи в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
50. Виборчі системи верхніх палат парламентів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.
51. Особливості участі громадян у виборах в країнах Вишеградської групи й інших країнах Центрально-Східної Європи.
52. Оцінювання виборів/виборчих систем парламентів (нижніх палат парламентів) у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
53. Історія партій та партійних систем країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи у міжвоєнний період й епоху „реального соціалізму”.

54. Умови, чинники й особливості формування та розвитку партій і партійних систем у „нових” демократіях Центрально-Східної Європи.
55. Посткомуністичні та ліві партії в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
56. Антикомуністичні та праві партії в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
57. Виконавчо-законодавчий і урядово-опозиційний аспекти діяльності й оцінювання партій у країнах Вишеградської групи, а також інших країнах Центрально-Східної Європи.
58. Місце і роль опозиції в країнах Вишеградської групи й інших країнах Центрально-Східної Європи.
59. Урядові партії в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
60. Ідеологічне позиціонування партій у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
61. Популізм і популістські партії в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
62. Партії постматеріалістичних цінностей у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
63. Перспективи формування двопартійної/двоблокової конструкції партійних систем країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.
64. Різновиди партійних систем країн Вишеградської групи й інших країн Центрально-Східної Європи та їх становлення.
65. Особливості становлення громадянського суспільства в країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
66. Інститути регіональної співпраці в європейській інтеграції країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.
67. Роль фондів у процесі європейської інтеграції країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.
68. Особливості співпраці та вступу країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи до НАТО.
69. Етапи інтеграційного процесу в ході європейської інтеграції країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи.
70. Трансформація політичних еліт у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи.
71. Політична система Болгарії.
72. Політична система Естонії.
73. Політична система Латвії.
74. Політична система Литви.
75. Політична система Польщі.
76. Політична система Румунії.
77. Політична система Словаччини.
78. Політична система Словенії.
79. Політична система Угорщини.
80. Політична система Чехії.

ОБОВ'ЯЗКОВА, РЕКОМЕНДОВАНА ТА ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. *Бокало Н.* Проблеми і перспективи демократизації в країнах Центрально-Східної Європи (на прикладі країн Вишеградської групи) / Н. Бокало, С. Трохимчук. – Львів, 2000. – 68 с.
2. *Брусиловська О.* Посткомуністична Східна Європа : зовнішні впливи, внутрішні зміни / О. Брусиловська. – Одеса : Астропринт, 2007. – 352 с.
3. *Бурдяк В.* Політична культура країн Європи в контексті інтеграційних процесів / В. Бурдяк. – Чернівці : Рута, 2004. – 328 с.
4. *Бурдяк В.* Трансформація постсоціалістичних країн : уніфікація чи розширення варіацій демократичного поступу? / В. Бурдяк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Політологія, соціологія, філософія. – Вип.12. – Ужгород : Видавництво УжНУ „Говерла”, 2009. – С. 201–206.
5. *Долженков О.* Посткомуністичні трансформації в країнах Центрально-Східної Європи та СНД : порівняльний аналіз / О. Долженков // Нова політика. – 2000. – № 5. – С. 12–16.
6. Європеїзація Центральної та Східної Європи / упор. Франк Шіммельфенніг, Ульріх Зедельмаєр ; пер. Олексія Сидорчука, Михайла Смутка, Юліана Романишина. – К. : Юніверс, 2010. – 284 с.
7. *Зашкільняк Л.* Історія Центрально-Східної Європи / Л. Зашкільняк. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. – 660 с.
8. *Зеленько Г.* Коаліція чи пактування : моделі взаємодії політичних еліт на постсоціалістичному просторі / Г. Зеленько // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй : Збірник : Т.2. – К. : ТОВ УВПК „ЕксОб”, 2006. – С. 253–267.
9. *Зеленько Г.* Контексти політичного лідерства на постсоціалістичному просторі / Г. Зеленько // Політичний менеджмент. – 2006. – С. 136–146.
10. *Зеленько Г.* Політична „матриця” громадянського суспільства : Досвід країн Вишеградської групи та України / Г. Зеленько. – К. : Знання України, 2007. – 336 с.
11. *Зеленько Г.* Політичне лідерство в країнах Центрально-Східної Європи : дилема раціональності і легітимності / Г. Зеленько // Політичний менеджмент : Спеціальний випуск. – 2007. – С. 97–107.
12. *Каганов Ю.* Центрально-Східна Європа як історичний регіон [Електронний ресурс] / Ю. Каганов. – Режим доступу до запропонованої наукової інформації : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npifznu/2005_19/19kaganov.pdf
13. *Кіш Є.* Центральна Європа як складова Європейського Союзу / Є. Кіш // Carpatica – Карпатика : Ужгородський національний університет, НДІ карпатознавства. – Вип. 35 : Європейські цінності та конфесійно-національна ідентичність населення Українських Карпат. – Ужгород, 2006. – С. 65–73.
14. *Лендшел М.* Передумови та особливості децентралізації влади у Центральній та Східній Європі / М. Лендшел // Політичний менеджмент : Спеціальний випуск. – 2007. – С. 167–178.
15. *Лендшел М.* Місцева демократія у країнах Центральної і Східної Європи : Монографія / М. Лендшел. – Ужгород : Мистецька лінія, 2011. – 688 с.
16. *Литвин В.* Напівпрезидентська система в країнах Центральної Європи : детермінанти дефініювання / В. Литвин // Rozwój polityczny państw Europy

Środkowej i Wschodniej. – Wyższa Szkoła Gospodarki Krajowej w Kutnie. – Kutno, 2012. – S. 207–224.

17. *Литвин В.* Подвійна виконавча влада : теорія та практика європейського півпрезиденталізму / В. Литвин // Освіта регіону : політологія, психологія, комунікації. – 2009. – № 3. – С. 25–33.
18. *Литвин В.* Популістські партії у структурі модерних партійних систем країн Центральної Європи : порівняльний аналіз / В. Литвин // Освіта регіону : політологія, психологія, комунікації. – 2012. – № 2. – С. 69–77.
19. *Литвин В.* Теорія та практика когабітації в напівпрезидентських системах Європи / В. Литвин // Освіта регіону : політологія, психологія, комунікації. – 2011. – № 4. – С. 140–149.
20. *Литвин В.* Урядова стабільність кризь призму партійних детермінант країн Центральної Європи / В. Литвин // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Політологія, соціологія, філософія. – Вип.13. – Ужгород : Видавництво УжНУ „Говерла”, 2009. – С. 110–118.
21. *Нікогосян О.* Тенденції розвитку політичних партій у посткомуністичних країнах / О. Нікогосян // Віче. – 2008. – № 2. – С. 8–9.
22. *Панчак-Бялоблоцка Н.* Політична структуризація парламентів у країнах Центральної Європи на рівні постійних комітетів / Н. Панчак-Бялоблоцка // Науковий часопис : Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. – Київ, 2010. – Вип. 4. – С. 175–184.
23. *Панчак-Бялоблоцка Н.* Особливості бікамералізму в Центральній і Східній Європі : порівняльний аналіз повноважень і функцій верхніх палат / Н. Панчак-Бялоблоцка // Освіта регіону : Політологія. Психологія. Комунікація. – 2010. – № 4. – С. 177–188.
24. *Панчак-Бялоблоцка Н.* Особливості формування та складу верхніх палат у парламентах країн Центральної та Східної Європи / Н. Панчак-Бялоблоцка // Львівська політехніка : Українська національна ідея : реалії та перспективи розвитку. – 2011. – Вип. 23. – С. 149–158.
25. *Панчак-Бялоблоцка Н.* Парламентська мінливість і стабільність партійних систем у Центральній Європі : досвід Вишеградської четвірки / Н. Панчак-Бялоблоцка // Політологічні та соціологічні студії : Т.10 : Виборчі процеси в Україні та постсоціалістичних країнах : Збірник наукових праць. – Чернівці : Букрек, 2011. – С. 98–120.
26. *Примуш М.* Демократія і політичні партії Центральної та Східної Європи / М. Примуш. – Донецьк : ДонНУ, 2002. – 176 с.
27. *Прокоп'єв О.* Чинники електорального успіху партій-наступниць у поставторитарних суспільствах Центральної та Східної Європи / Олексій Прокоп'єв // Магістеріум. – 2002. – Вип. 10. – Політичні студії. – С. 29–42.
28. *Романюк О.* Суспільно-політичні трансформації в новоутворених посткомуністичних країнах : спроба системного аналізу / О. Романюк // Людина і політика. – 2003. – № 5. – С. 3–11.
29. *Сліпецька Ю.* Демократичний транзит та його вплив на особливості соціополітичних розмежувань в посткомуністичних країнах ЦСЄ / Ю. Сліпецька //

- Rozwój polityczny państw Europy Środkowej i Wschodniej. – Wyższa Szkoła Gospodarki Krajowej w Kutnie. – Kutno, 2012. – S. 267–278.
30. *Стативка А.* Деякі фактори формування політичної еліти в країнах Центральної та Східної Європи / А. Стативка // Політичний менеджмент : Спеціальний випуск. – 2007. – С. 16–23.
  31. *Стойко О.* Децентралізація в країнах Східної Європи / О. Стойко // Держава і право : Збірник наукових праць : Юридичні та політичні науки. – К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. – Вип. 30. – С. 755–760.
  32. Страны Центрально-Восточной Европы во второй половине XX века : Том 3. „Трансформации 90-х годов” / А. Некипелова, С. Глинкина. – М., 2002. – 777 с.
  33. *Федорчак Т.* Політична трансформація Чеської Республіки : внутрішні та зовнішні виміри / Т. Федорчак. – Івано-Франківськ : Вид-во Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, 2012. – 543 с.
  34. Центральноевропейские страны на рубеже XX-XXI вв. Аспекты общественно-политического развития. Историко-политологический справочник / Юрий Новопашин. – М. : Новый хронограф, 2003. – 256 с.
  35. *Шведа Ю.* Соціальні зміни як чинник трансформації партійних систем країн Центрально-Східної Європи / Ю. Шведа // Вісник Львівського університету : Серія „Філософські науки”. – 2005. – Вип. 8. – С. 222–229.
  36. *Юрійчук Є.* Виборчі процеси в постсоціалістичних державах : шляхи демократизації [Електронний ресурс] / Є. Юрійчук // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2006. – № 4 (6). – Режим доступу до запропонованої інформації : http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2006_4/visnyk_st_26.pdf
  37. *Agh A.* Political Harmonization in the East Central European Parliaments : Committees as Central Sites of Policy-making / Attila Agh // Longley L. Working Papers on Comparative Legislative Studies II : The Changing Roles of Parliamentary Committees / Lawrence Longley, Attila Agh. – Appleton, WI : Research Committee of Legislative Specialists, IPSA, 1997. – P. 89–105.
  38. *Antoszewski A.* Systemy polityczne Europy Środkowej i Wschodniej : Perspektywa porównawcza / Andrzej Antoszewski. – Wrocław, 2006. – 288 s.
  39. *Antoszewski A.* Systemy polityczne współczesnej Europy / Andrzej Antoszewski, Ryszard Herbut. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006. – S. 11–32.
  40. *Bakke E.* Patterns of Stability : Party Competition and Strategy in Central Europe since 1989 / Elisabeth Bakke, Nick Sitter // Party Politics. – 2005. – Vol. 11. – No. 2. – P. 243–263.
  41. *Baylis T.* Embattled Executives : Prime Ministerial Weakness in East Central Europe / Thomas A. Baylis // Communist and Post-Communist Studies. – 2007. – Vol. 40. – No. 1. – P. 81–106.
  42. *Benoit K.* Institutional Change and Persistence : The Evolution of Poland’s Electoral System, 1989–2001 / Kenneth Benoit, Jacqueline Hayden // Journal of Politics. – 2004. – Vol. 66. – No. 2. – P. 396–427.
  43. *Benoit K.* Institutional Choice in New Democracies : Bargaining over Hungary’s 1989 Electoral Law / Kenneth Benoit, John W. Schiemann // Journal of Theoretical Politics. – 2001. – Vol. 13. – No. 2. – P. 153–182.

44. *Bialoblocki K.* Partie państw Europe Środkowej o wartościach postmaterialistycznych : zasady teoretyczno-metodologicznej i empirycznej analizy porównawczej / Krzysztof Bialoblocki // *Transformacje ustrojowe w Europie Środkowej i Wschodniej / Praca zbiorowa pod red. Zbigniewa Bialoblockiego i Anatoliya Romanyuka.* – Kutno, 2012. – S. 103–130.
45. *Birch S.* *Embodying democracy : electoral system design in post-Communist Europe / Sarah Birch.* – Palgrave Macmillan, 2002. – 241 p.
46. *Bormann N.* *Democratic Electoral Systems around the World, 1946–2011 / Nils-Christian Bormann, Matt Golder // Electoral Studies.* – 2013. – Vol. 32. – P. 360–369.
47. *Conrad C.* *Measuring government duration and stability in Central Eastern European democracies / Courtenay Conrad, Sona Golder // European Journal of Political Research.* – 2010. – Vol. 49. – No. 1. – P. 119–150.
48. *Crowther W.* *The Institutionalization of the Romanian Parliament : a Case Study of the State-Building Process in Eastern Europe / William Crowther, Steven Roper // Southeastern Political Review.* – 1998. – Vol. 26. – No. 2. – P. 401–426.
49. *Dawisha K.* *Political Learning in Post-Communist Elections / Karen Dawisha, Stephen Deets // East European Politics and Societies.* – 2006. – Vol. 20. – No. 4. – P. 691–728.
50. *Evans G.* *Economic ideology and political success : communist-successor parties in the Czech Republic, Slovakia and Hungary compared / Geoffrey Evans, Stephen Whitefield // Party Politics.* – 1995. – Vol. 1. – No. 4. – P. 565–578.
51. *Evans G.* *Explaining the formation of electoral cleavages in post-communist democracies / Geoffrey Evans, Stephen Whitefield // Klingemann H.-D. Elections in Central and Eastern Europe : The First Wave / Hans-Dieter Klingemann, Ekkehard Mochman, Kenneth Newton.* – Berlin : Sigma, 2000. – P. 36–70.
52. *Francis W.* *Legislative Committee Systems, Optimal Committee Size, and the Costs of Decision Making / Wayne Francis // Journal of Politics.* – 1982. – Vol. 44. – P. 822–837.
53. *Frye T.* *A politics of Institutional Choice : Post-Communist Presidencies / Timothy Frye // Comparative political studies.* – 1997. – Vol. 30. – No. 5. – P. 523–552.
54. *Gijsberts M.* *Class cleavages in party preferences in the new democracies in Eastern Europe : a comparison with western democracies / M. Gijsberts, P. Nieuwbeerta // European Societies.* – 2000. – Vol. 2. – No. 4. – P. 397–430.
55. *Goetz K.* *Governmentalizing central executives in post-communist Europe / Klaus Goetz, Hellmut Wollmann // Journal of European Public Policy.* – 2001. – Vol. 8. – No. 6. – P. 864–887.
56. *Goetz K.* *Government, Parliament and Lawmaking in Poland / Klaus Goetz, Radosław Zubek // The Journal of Legislative Studies.* – 2007. – Vo. 13. – No. 4. – P. 517–538.
57. *Goetz K.* *The Solitary Center : The Core Executive in Central and Eastern Europe / Klaus H. Goetz, Helen Z. Margetts // Governance.* – 1999. – Vol. 12. – No. 4. – P. 425–453.
58. *Hloušek V.* *Origin, Ideology and Transformation of Political Parties : East-Central and Western Europe Compared / Vít Hloušek, Lubomír Kopeček.* – Ashgate Publishing, Ltd., 2010. – 263 p.
59. *Ilonszki G.* *Towards Functional Clarification and Activity of Parliamentary Committees in Hungary / Gabriella Ilonszki // Olson D. Committees in Post-communist Democratic Parliaments : Comparative Institutionalization / David Olson, William Crowther.* –

- Columbus : Ohio State University Press, 2002. – P. 21–43.
60. *Innes A.* Party competition in Postcommunist Europe : the Great Electoral Lottery / Abby Innes // *Comparative Politics*. – 2002. – Vol. 35. – No. 1. – P. 85–105.
  61. *Klingemann H.-D.* Post-autocratic party systems and the regime cleavage in new democracies / Hans-Dieter Klingemann // Van Beek U. *Democracy under Construction : Patterns from Four Continents* / U.J. van Beek. – Bloomfield Hills : Barbara Budrich Publishers, 2005. – P. 95–135.
  62. *Köker P.* Presidential Activism in Central and Eastern Europe (CEE) : A statistical analysis of the use of presidential vetoes in the CEE EU member states, 1990–2010 / Philipp Köker // Paper prepared for presentation at the 63rd Political Studies Association Annual International Conference, 25–27 March 2013, Cardiff. – 22 p.
  63. *Kopecký P.* The Czech Republic : Entrenching Proportional Representation / Petr Kopecký // Colomer J. *Handbook of Electoral System Choice* / Josep Colomer. – Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2004. – P. 347–358.
  64. *Lewis P.* Party Development and Democratic Change in Post-Communist Europe : The First Decade / Paul G. Lewis. – London : Frank Cass, 2001. – 223 p.
  65. *Lewis P.* Party Systems in Post-communist Central Europe: Patterns of Stability and Consolidation / Paul Lewis // *Democratization*. – 2006. – Vol. 13. – No. 4. – P. 562–583.
  66. *Lippert B.* Europeanization of CEE executives : EU membership negotiations as a shaping power / Barbara Lippert, Gaby Umbach, Wolfgang Wessels // *Journal of European Public Policy*. – 2001. – Vol. 8. – No. 6. – P. 980–1012.
  67. *Malova D.* The Position and the Roles of Committees in the Legislative Process of the National Council of the Slovak Republic / Darina Malova // Longley L. *Working Papers on Comparative Legislative Studies II : The Changing Roles of Parliamentary Committees* / Lawrence Longley, Attila Agh. – Appleton, WI : Research Committee of Legislative Specialists, IPSA, 1997. – P. 307–323.
  68. *Mołdawa J.* Systemy rządów : dylematy konstytucyjnej regulacji i praktycznej funkcjonalności / Tadeusz Mołdawa, Jarosław Szymanek. – Warszawa : ELIPSA, 2007. – 212 s.
  69. *Muller-Rommel F.* Party Government in Central European Democracies : A Data Collection (1990–2003) / Ferdinand Muller-Rommel, Katja Fettelschloss, Philipp Harfst // *European Journal of Political Research*. – 2004. – Vol. 43. – P. 869–893.
  70. *Olson D.* The Committee System of the Polish Parliament : Institutional Development Since 1989 / David Olson // Longley L. *Working Papers on Comparative Legislative Studies II : The Changing Roles of Parliamentary Committees* / Lawrence Longley, Attila Agh. – Appleton, WI : Research Committee of Legislative Specialists, IPSA, 1997. – P. 275–287.
  71. *Paterson S.* Fundamentals of Institutional Design : The Functions and Powers of Parliamentary Second Chambers / Samuel Charles Patterson, Anthony Mughan // *The Journal of Legislative Studies*. – 2001. – Vol. 7. – No. 1. – P. 39–60.
  72. *Porumbăcean C.* The Uninominal Vote and Its Effects on The Romanian Electoral System / Claudiu Porumbăcean // *Societate și Politică*. – 2011. – Vol. 5. – No. 9. – P. 54–67.

73. *Powell E.* Revisiting Electoral Volatility in Post-Communist Countries : New Data, New Results, and New Approaches / Eleanor Neff Powell, Joshua A. Tucker // *British Journal of Political Science.* – 2013. – Vol. 1. – P. 1–25.
74. *Renwick A.* Modelling Multiple Goals : Electoral System Preferences in Hungary in 1989 / Alan Renwick // *Europe-Asia Studies.* – 2005. – Vol. 57. – No. 7. – P. 995–1019.
75. *Riishøj S.* Development of Parties and Party Systems in Central Europe, 1989–2007 / Søren Riishøj // *Politologiske Skrifter.* – 2007. – Vol. 19. – 63 p.
76. *Shugart M.* Mixed-Member Electoral Systems : A Definition and Typology / Matthew Soberg Shugart, Martin P. Wattenberg // *Shugart M. Mixed-Member Electoral Systems : The Best of Both Worlds?* / Matthew Soberg Shugart, Martin P. Wattenberg. – Oxford : Oxford University Press, 2003. – P. 9–24.
77. *Shugart M.* Presidents and Assemblies : Constitutional Design and Electoral Dynamics / Matthew Soberg Shugart, John M. Carey. – Cambridge, 1992. – P. 148–166.
78. *Siaroff A.* Comparative presidencies : the inadequacy of the presidential, semi-presidential and parliamentary distinction / Alan Siaroff // *European Journal of Political Research.* – 2003. – Vol. 42. – P. 287–312.
79. *Sikk A.* How unstable? Volatility and the genuinely new parties in Eastern Europe / Allan Sikk // *European Journal of Political Research.* – 2005. – Vol. 44. – P. 391–412.
80. *Tavits M.* The Development of Stable Party Support : Electoral Dynamics in Post-Communist Europe / Margit Tavits // *American Journal of Political Science.* – 2005. – Vol. 49. – No. 2. – P. 283–298.
81. *Van Biezen I.* On the theory and practice of party formation and adaptation in new democracies / Ingrid Van Biezen // *European Journal of Political Research.* – 2005. – Vol. 44. – No. 1. – P. 147–174.
82. *Whitefield S.* Political cleavages in post-communist politics / Stephen Whitefield // *Annual Review of Political Science.* – 2002. – Vol. 5. – P. 181–200.
83. *Zielinski J.* Translating social cleavages into party systems : The significance of new democracies / Jakub Zielinski // *World Politics.* – 2002. – Vol. 54. – P. 184–211.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Книжкова палата України імені Івана Федорова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrbook.net/>
2. Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаніка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.library.lviv.ua/>
3. Наукова бібліотека ім. В. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. – Доступ : <http://lib-gw.univ.kiev.ua/>
4. Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.lnu.edu.ua/bibl/>
5. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : електронні фахові видання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua
6. Національна історична бібліотека України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dibu.kiev.ua/>
7. Національна парламентська бібліотека України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nplu.org/>

8. Харківська державна наукова бібліотека України імені В. Короленка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://korolenko.kharkov.com/>
9. *Andersson S.* The European Representative Democracy Data Archive : Rel. 3.0 / Staffan Andersson, Torbjörn Bergman, Svante Ersson [Електронний ресурс]. – Riksbankens Jubileumsfond, 2014. – Доступ : <http://www.erdda.se/index.php/projects/erd>
10. *Brancati D.* Global Elections Database [Електронний ресурс] / Dawn Brancati. – NY : Global Elections Database, 2013. – Доступ : <http://www.globalelectionsdatabase.com/>
11. CIA World Factbook [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформації : <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
12. CSES Module 3 Full Release Dataset : 2006–2011 [Електронний ресурс]. – The Comparative Study of Electoral Systems, March 2013. – Режим доступу до вказаної інформації : <http://www.cses.org/datacenter/module3/module3.htm>
13. *Döring H.* Parliaments and governments database (ParlGov) : Information on parties, elections and cabinets in modern democracies. Development version [Електронний ресурс] / Holger Döring, Philip Manow. – University of Bremen : Centre for Social Policy Research, 2013. – Режим доступу : <http://dev.parlgov.org/>
14. ESCE : Electoral Systems Change in Europe since 1945 [Електронний ресурс]. – ESCE, 2013. – Режим доступу до запропонованої статистичної інформації : <http://www.electoralsystemchanges.eu/Public/TextPage.php?ID=5>
15. *Gallagher M.* Election Indices Dataset [Електронний ресурс] / Michael Gallagher. – Trinity College Dublin : Department of Political Science, 2013. – Режим доступу : http://www.tcd.ie/Political_Science/staff/michael_gallagher/ElSystems/Docts/ElectionIndices.pdf
16. *Nordsieck W.* Parties & Elections : The database about parliamentary elections and political parties in Europe : Ver. 19 [Електронний ресурс] / Wolfram Nordsieck. – Parties and Elections in Europe, 2013. – Доступ : <http://www.parties-and-elections.eu/>
17. Parline Database on National Parliaments [Електронний ресурс]. – Inter-Parliamentary Union : Better parliaments, stronger democracies, 2013. – Режим доступу до вказаної інформації : <http://www.ipu.org/parline-e/parlinesearch.asp>